

РАЦІОНАЛЬНІСТЬ РЕНЕСАНСНОГО ГУМАНІЗМУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація *Робота має на меті дослідити академічну долю ренесансного гуманізму, об'єднаного світоглядною тенденцією Відродження, що розпочинається зі змістовного розмежування вченої спільноти, а закінчується виробленням нових форм номології та методології. В перебігу цих трансформацій типологічні зразки гуманізму в концептуальному просторі полярних визначень співвіднесені як з антитезами схоластичній раціональності, так і з реценціями античної академічної культури в мінливому соціальному контексті.*

Ключові слова: Ренесанс, гуманізм, схоластика, раціональність, етика, риторика, мистецтво.

Abstract *The work is dedicated to the academic destiny and relations of the Renaissance humanism united by the worldview tendency of the Renaissance project that begins with meaningful dissociation of the scientific community, and ends with the production of new forms of nomology and methodology. In the course of these transformations, typological samples of humanism in the conceptual space of the polar definitions as classified and correlated both with a scholastic rationality antitheses and receptions of antic academic culture in a changing social context.*

Keywords: Renaissance, humanism, scholasticism, rationality, ethic, rhetoric, art.

Попри чималу історіографію наукова думка Відродження тривалий час не знаходила такого виокремлення та визнання, як мистецтво цієї доби в ролі найповнішого її виразника. Дотепер тут неохоче відзначають якусь особливу раціональність, часто обмежуючись її оцінкою як двоїстої. Справді, з одного боку, чимало ренесансних культурних категорій виглядають провісниками буржуазного світогляду Нового часу, що загалом усуває з розуму традиційні моральні критерії істини, а з іншого боку в тодішньому вченому середовищі наукові обґрунтування продовжують регламентуватися аристотеліанством. Ця двоїстість відбивається у методологічних підходах до вивчення цієї тематики [4].

Якщо звернутись до зразків самоусвідомлення інтелектуалів того часу, то вони так чи інакше поділяють «проект Відродження», що суперечливо вимагає пересвідчити оновлювальні настрої неперервністю відновлюваної традиції давнини, що добре демонструється прикладами з творчості М. Коперника. Таким чином, період Відродження містить строкату суміш ідей і є чи не найбільш проблематичним для світоглядного визначення. Досить сказати, що його визнання відбулось уже під кінець, документом чого найчастіше називають «Життєписи...» Дж. Вазарі сер. XVI ст. [1].

Слід зазначити, що попри свідоме протиставлення себе гуманістів XV ст. схоластам, що виявлялось у розвитку спільнот неофіційної вченості, у них можна знайти чимало змістовних споріднених рис, пов'язаних з піднесенням старовини. Однак питома вага розбіжностей видається більшою: в першу чергу йдеться про обстоювання самостійної щодо теології та визначальної ролі раціональної філософії. Вже на етапі раннього гуманізму спостерігається утвердження дидактичного й методологічного статусу філософії силою самого лише людського розуму з формуванням *studia humanitatis* — комплексу мовного, морального і правового пізнання світу.

Взагалі, гуманістичний принцип, що віддає онтологічну перевагу людині, часто ілюструється парафразами з «Промови про достойність людини» Дж. Піко делла Мірандоли [3]. В цьому зв'язку на особливу увагу заслуговують неоплатонічні студії Високого Відродження, в яких цей світоглядний пафос набув вираження в теоретичних рефлексіях мистецтва, де відроджені прийоми математики стикаються з риторичними в ролі засобів наслідування вищої творчості і формування власного мислення. На цій

основі була проголошена універсальна діалектика мислення на зразок «духовного колообігу» флорентійської Платонівської Академії, де традиційний для схоластики формальний розум сполучений із запозиченою з платонізму змістовною розумовою інтуїцією. Незважаючи на подальший розкол цієї діалектики на мистецьку манеру і науковий метод, їх академічні долі в пізньому Відродженні виявляють спільну рису втрати апріорної цілісності, що диктувалася приналежністю творчо мислячої людини до вищого буття.

В соціально-політичних вченнях пізніх гуманістів ця криза розв'язується через зміну структури розуму. Випрацьована на матеріалі флорентійської історії нова раціональність підпорядковується цінності свободи, тож відоме виправдання засобів метою набуває морального вигляду в надіндивідуальному масштабі. Замість того, щоб включати авторитетні зразки людської діяльності до діалектики формальної цілі і її мінливих втілень вчений має представляти їх подільними на ідеалізовані універсальні елементи, підпорядковувати ситуативному розподілу на цілі і засоби і сподіватися на виявлення в історичній множині цих комбінацій природного закону [2].

ВИСНОВКИ

Доба європейського Відродження вважається зразковим прикладом порівняно різкої зміни суспільного світогляду з оцінкою раціональності в філософії як синтетичної щодо античної і середньовічної парадигм та у науці — як перехідної від схоластичної до класичної наукової парадигми. Вихідною умовою можливості такого синтезу стали гуманістичні антитези схоластичній раціональності, що безпосередньо передбачали повернути людину до древніх ідеалів.

Всупереч середньовічній практиці ренесансна людина позбувається переважної регламентації зовнішніми структурами. Однак з XVI ст. розчарування у антропоцентричних сподіваннях гуманізму повернули філософську думку Італії до природної доцільності людської діяльності.

З огляду на процеси, започатковані в історичних методах політичного гуманізму, і альтернативні світоглядні настанови щодо природи в ранньомодерній європейській філософії відкривається перспектива подальшого дослідження, пов'язаного з натуралістичною репрезентацією світу класичної науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ/ REFERECES

1. Вазари Д. Жизнеописания наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих / Д. Вазари; [пер. с ит. А.Г. Габричевского и А.И. Венедиктова]. — [лит.-худ. изд. / Ред. пер. А.Г. Габричевского] — М.: АЛЬФА-КНИГА, 2008. — 1278 с.
2. Макиавелли Н. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия / Н. Макиавелли; [пер. с итал. Р. Хлодовского] // Макиавелли Н. Государь: Сочинения. — М.: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс; Харьков: Изд-во «Фолио», 2001. — С. 123—196.
3. Пико Делла Мирандола Дж. Речь о достоинстве человека. / Джованни Пико Делла Мирандола ; [пер. Л. Брагиной]. // Эстетика Ренессанса: Антология: [в 2-х т.]. / Сост. и науч. ред. В. П. Шестаков. — М.: Искусство, 1981 — Т. 1.— С. 248—265.
4. Zorach R. Renaissance Theory: A Selective Introduction / R. Zorach // Renaissance theory / ed. by J. Elkins and R. Williams.— N.Y., L.: Routledge, Taylor and Francis Group, 2008. — p. 3—36.

кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця.

Phd of philosophy, associate professor of the Philosophical Department in Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.